

● Fängelsemiljöer har blivit platser för religiös radikaliserings. I Frankrike ska man anställa fler fängelse-imamer för att motverka spridning av radikal islamtolkning. Hur är det i Sverige? Hör "Människor och tro" i P1 kl 14.03.

Betygssättning.

"Betygen är ett litet spöke som stör hela verksamheten"

I april varje år ställer sig läraren Annika Johansson frågan om hon är rättssäker. Pressen inför betygssättningen skapar tvivel. Arne Dahlbäck med 40 år som lärare bakom sig tycker att betygsvåndan blev värre ju mer erfaren han blev i jobbet.

Hans Arbman
hans.arbman@dn.se



Kan betyg vara rättvisa? Del 2.

Vad mäter betygen egentligen, och hur rättvisa är de? Insidan har talat med forskare, lärare och elever. Första artikeln publicerades den 11 mars.

● Betygssättningen är en mycket komplex verksamhet som tar mycket tid och energi för lärarna. Samtidigt som de ska bygga upp en kreativ och inspirerande relation till sina elever är lärarna också den dömande myndighetsutövande makten som ska ge eleven ett slutgiltigt omdöme. Men är det något som diskuteras öppet på skolorna? Vi har pratat betygssättning med två lärare och en rektor.

Annika Johansson blev färdig gymnasielärare när hon var femtio och har tidigare arbetat inom industri, vård och omsorg. Nu undervisar hon i svenska och religion på gymnasiet Ådalsskolan i Kramfors.

Varje vår i april när nationella prov och den slutgiltiga betygssättningen av gymnasiekurserna är i full gång ställer hon sig frågan om hon är rättssäker. Pressen och stressen inför betygssättningen skapar tvivel.

Förra året gick det så långt att hon med glimten i ögat sade till sin rektor att hon funderade på att anmäla sig själv till Skolinspektionen. En lärare får inte anmäla sig själv, svarade rektorn.

Annika Johansson tycker att kunskapskrav, kursinnehåll och betygskriterier inte är helt klara och entydiga.

– Det finns vaga formuleringar som tyvärr ger upphov till olika tolkningar. Jag går alltid igenom vad eleverna ska kunna för ett visst betyg i början av varje kursmoment. Proven ska inte innehålla några överraskningar. Min målsättning är att det ska vara transparent. Det är ju myndighetsutövning vi håller på med.

På Ådalsskolan diskuteras betygssättningen en hel del bland lärarna, senast på ett personalmöte för ett par veckor sedan.

– I mitt ämneslag pratar vi mycket om de här frågorna. Man behö-

ver inte alls vara rädd för att visa sin osäkerhet när vi träffas. Lärarkollegerna vet att betygssättning är svårt, säger Annika Johansson.

Hon upplever att lärare strävar efter att bedöma elevers prestationer så objektivt som möjligt och inte låta sig påverkas av elevers personlighet eller andra faktorer.

Själv låter hon kursinnehållet och betygskriterierna styra både undervisningen och betygssättningen – allt för att komma bort från sina egna personliga och subjektiva omdömen. Annika Johansson tycker att hon är omutbar när det gäller "trevlighet och charm", och att elevers eventuellt dåliga uppförande inte heller påverkar betygssättningen.

– Däremot, i det dagliga arbetet är förstås en trevlig stämning mellan lärare och elever jätteviktigt, säger hon.

Hon tycker att hon med åren blivit bättre på att sätta rättvisande betyg och förklara hur eleverna ska nå betygskriterierna. Själv plockar hon alltid upp elevens bästa prestationer när hon ska sammanställa bedömningarna till ett betyg. Svårast är det i svenskämnet som är väldigt komplext. I en uppsats ska både innehåll, disposition, upplägg och språk vägas in.

Det bästa är om lärare och elev är överens om betyget, anser Annika Johansson. Under det senaste läsåret har elever ibland fått sätta betyg på sina egna uppgifter innan de lämnar in dem, för att öka elevernas förståelse för hur betygskriterierna fungerar. Hennes önskan är att ha bedömningssamtal varje gång eleverna får tillbaka en uppgift. Men det tar för mycket tid.

– Om jag fick välja skulle jag hellre fokusera mer på att utveckla undervisningen än att ägna tiden åt betygssarbete. Men med de krav som Skolverket har kan jag inte annat än att lägga mycket tid och kraft på betygssättningen, säger hon.

Och även om tvivlet återkommer nu i april så anser hon ändå att det inte finns några andra som är bättre skickade att sätta betyg än just lärarna, eftersom det är en del av professionen.

Martin de Ron har varit lärare i matematik och NO, lärarutbildare och

Fakta.

Annika Johansson

Bor: Kramfors.
Ålder: 61 år.

Familj: En son och två döttrar samt tre barnbarn.

Bästa betyg: Hoppade av gymnasiet sista terminen eftersom hon "slarvat bort gymnasietiden på festligheter". Läste in gymnasiet 1997 och fick då MVG i alla ämnen utom datakunskap.

Sämsta betyg: B i uppförande i sjuan. "Var lite uppstudsigt."

Bästa egenskap som lärare: Inte långsint.

Martin de Ron

Bor: Ekerö utanför Stockholm.

Ålder: 49 år.

Familj: Fru och två barn.

Bästa betyg: 5 i engelska.

Sämsta betyg: 3 i musik.

Bästa egenskap som lärare: Tålmod och envishet.

Arne Dahlbäck

Bor: Södermalm i Stockholm.

Ålder: 69 år.

Familj: Fru, två barn.

Bästa betyg: engelska, A.

Sämsta betyg: matte, B.

Bästa egenskap som lärare: Lugn.

➔ I morgon:

"Man måste anpassa sig helt från en lärare till en annan beroende på deras inställning till betygskriterierna."

Vad tycker du?

Skriv till insidan@dn.se



Foto: Sandra Charina Lundin



Foto: Privat



Foto: Beatrice Lundborg

skolledare i sammanlagt tjugo år. Sedan i höstas är han rektor på Hässelbygdsskolan i Stockholm. Han tror att det är den lokala skolkulturen som avgör om betygssättningen diskuteras eller inte.

– På de skolor där man pratar om jobbet på ett seriöst sätt pratar man också om betygssättningen. Som rektor ser jag det som ett viktigt uppdrag att skapa forum för att diskutera sådana här saker systematiskt och strukturerat, säger han.

Själv ser han bedömningen som en process som ska pågå under hela läsåret.

– Allra viktigast är nog den dagliga återkopplingen mellan lärare och elev. Det måste vara inbyggt som en del av undervisningen. Det förutsätter i någon mån också att läraren har en fungerande journalföring. Man måste hitta ett system för att föra anteckningar och göra täta uppföljningar så att eleven kan förutse sitt betyg, och framför allt så att läraren kan planera undervisningen utifrån elevernas behov

Men han ser samtidigt betygssättningen som något väldigt komplext. Oavsett hur många betygssteg man har finns det alltid elever som hamnar mittemellan. Alla kunskaper är inte direkt mätbara.

– Det är till exempel viktigt att kunna resonera och argumentera. Men hur mäter man det för ett betyg?

Som rektor får han ibland besök av elever som är missnöjda med sitt betyg. Då läser han läroplanen tillsammans med eleven, lyssnar och förklarar hur läraren tänkt.

– I regel kan man mötas där, när eleven förstår att betygen inte är godtyckligt satta, säger han.

Arne Dahlbäck har lagt gymnasieundervisningen bakom sig efter att ha stått i katedern i närmare fyrtio år. Han har funderat över betygssättningen hela sitt yrkesliv.

– Jag har kommit fram till att det vi lärare egentligen fortfarande bedömer hos eleverna är mognad och självinsikt, precis som det alltid har varit. Men jag upplever att det som en gång handlade om omtanke om individens egen utveckling nu formellt skalats ned till rent mätbara små enheter som ska överföras till bokstäver. Det utgår från en märk-

lig kunskapssyn hos dem som bestämmer. Man stannar inte upp och ser helheten. Och det får mig att fundera över skolans uppgift i stort, säger han.

Han har svårt att se någon likvärdighet i betygssystemet. Möjligen skulle det vara möjligt att skapa ett viss slags rättvisa i den lilla gruppen i klassrummet. Men i ett större perspektiv än så går det inte att jämföra betygen, menar han.

– Som gymnasielärare har jag ju sett hur otroligt olika förkunskaper elever kan ha fast de har exakt samma betyg från högstadiet, vilket gör att man kan ifrågasätta betygen som urvalsmetod till högre utbildningar.

När Arne Dahlbäck började som lärare trodde han att han skulle vänja sig vid betygssättningen så småningom. Men våndan blev bara värre och värre för varje år.

– Ju mer erfaren man är, desto mer reflekterar man över de här frågorna. Alla tycker att det är jobbigt med betygssättandet. För både elever och lärare finns betygen som ett litet spöke som stör hela verksamheten. Mitt sätt att överleva har varit att se betygssättningen som ett ofrånkomligt tjänsteåliggande.

Betygssamtalen handlar om att se till att man är överens om betyget, menar Arne Dahlbäck. Själv brukade han alltid fråga eleverna själva vad de tyckte att de var värda, trots att han redan bestämt sig. Blev eleven besviken fick man resonera sig fram tills man förstod varandra.

– Det brukade vara riktigt givande. Framför allt om man varit oense och sedan kunde mötas. Generellt är elever både kloka och insiktsfulla, säger Arne Dahlbäck.

Däremot underlättas inte betygssättningen av att föräldrar börjat ifrågasätta sina barns betyg. Han menar att svaga rektorer kan falla till föga inför hot om att eleven ska flyttas till en annan skola, vilket försvagar lärarnas ställning.

Och han tror att lärare generellt hellre friar än faller.

– Det enda misstag man kan göra som lärare är att ge ett för lågt betyg. Ett för högt betyg kan aldrig straffa någon. Det är bland annat detta som ligger bakom den enorma betygsinflation vi sett.